

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2019 року

Мелітополь - 2019

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94

Н 34

Н 34   **Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи.** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М. Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. 250 с.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляд редакційної колегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за стилістику, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

© Автори статей, 2019

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019

З М І С Т

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ.....	7
<i>Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В.</i> Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах	8
<i>Іванова В.М., Сугоняк Я.В.</i> Сучасний стан економічного потенціалу та основні проблемні питання соціально-економічного розвитку Мелітопольського району	15
<i>Іванова В. М., Шелудько О. М.</i> Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії	20
<i>Кондратенко А. І., Сапун Т. О.</i> Формування дослідницької компетенції слухачів Малої академії наук в секції географії	23
<i>Костиця Ю.В.</i> Сучасні геологічні екзогенні процеси на території Херсонської області	27
<i>Левада О.М., Наход М.В.</i> Сучасний геоекологічний стан географічного середовища в м. Миколаїв	31
<i>Левада О.М., Неволько Д.М.</i> Техногенез і геодинаміка як фактори впливу на геологічне середовище м. Дніпро	35
<i>Левада О.М., Заєць О.С.</i> Сучасний стан поверхневих вод Нижньосірогозького району Херсонської області	40
<i>Левада О.М., Григоренко М.В.</i> Рівень освіти як складова індексу розвитку людського потенціалу країни	45
<i>Левада О.М., Оболенська Д.Г.</i> Соціальна інфраструктура сільської місцевості як складова формування регіонального ринку праці	49
<i>Непша О.В., Балабатько Н. В.</i> Антропогенна трансформація сільськогосподарських земель Херсонської області	52
<i>Непша О.В., Лемішко Р. Ю.</i> Вплив харчової промисловості на стан атмосферного повітря у Запорізькій області	55
<i>Непша О.В., Шамрицька Т. М.</i> Національний природний парк «Меотида»: історія створення, структура, сучасний стан	59

<i>Немчин С. Є., Сажнев М. Л.</i> Загальна характеристика В'язівського природно-сільськогосподарського району Запорізької області	64
<i>Прохорова Л.А.</i> Екологічна освіта в шкільному курсі географії	69
<i>Сердюк А. М., Антоненко В. А., Василюк Л. А., Чорнобай В. В.</i> Формування екологічної культури учнів в шкільному курсі географії	74
<i>Тамбовцев Г. В., Пушкарьов О. М.</i> Основні демографічні показники в Херсонській області	77
<i>Тамбовцев Г.В., Нетіша О.В., Сакун М.М.</i> Водозахисні заходи від несприятливого впливу сільського господарства на водні об'єкти (на прикладі басейну річки Молочна)	81
<i>Хмура О. О., Сажнев М. Л.</i> Сучасний стан водокористування та водовідведення у Запорізькій області	86
РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ	91
<i>Александров Д. В.</i> Проблема концептуалізації етнічності: філософський аналіз	92
<i>Волобуєв М. І.</i> Українська лікєро-горілчана справа у роки акцизної системи контролю виробництва та обігу алкогольної продукції у Російській імперії 1863–1894 рр.	97
<i>Дідяєва О. В.</i> Морські походи запорозьких козаків	101
<i>Ігнатченко В. Ю.</i> Одеські німці: історіографія дослідження	106
<i>Крупенко В. В.</i> Динаміка чисельності населення міста Генічеська у ХІХ–ХХ ст.	111
<i>Пачев С. І., Самонін Б. В.</i> Розвиток важкої промисловості Запорізької області у період семирічки (1959-1965)	114
<i>Пачев С. І., Оліфер В. С.</i> Оборона Мелітопольщини у вересні – на початку жовтня 1941 року	118
<i>Полякова Л.І., Суглобова В.В.</i> Джерельна та історіографічна база дослідження проблеми становлення органів державної влади в незалежній Україні ...	122
<i>Поправко О. В., Троїцька О. М., Троїцька Т. С.</i> Event-технології в культурно-освітньому просторі вищої школи: потенційність й перспективи реалізації ...	128

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «МЕОТИДА»: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, СТРУКТУРА, СУЧАСНИЙ СТАН

Нетица О.В., Шамрицька Т.М.

Національний природний парк (НПП) «Меотида» має досить тривалий та важкий шлях створення й може вважатися предтечею заповідної справи Донеччини. З 1921 року ентузіасти з Маріупольського краєзнавчого музею розпочали боротьбу за заповідання Білосарайської коси, і в липні 1926 року її територію було оголошено мисливським заказником, у квітні 1927 року – заповідником місцевого значення, а в липні того ж року включено до складу заповідника республіканського значення, але в липні 1937 року заповідний статус було скасовано. Новий етап охорони узбережжя Азовського моря був більш вдалим і розпочався зі створення Донецького ботанічного саду АН України та Донецького державного університету (1965). Завдяки цій події природа субрегіону стала предметом багаторічних плідних досліджень, насамперед з боку молодих фахівців і студентів проблемної групи «Приазов'я», а також об'єктом пильної турботи студентської «Дружини охорони природи». Була створена низка заповідних територій різних за статусом та площею: «Соснові культури»(1972), «Крива коса» (1978), «Білосарайська коса»(1980), «Кривокоський лиман»(1981). Створені також три заказники («Бакаї Кривої коси», «Приазовський chapelник», «Єланчанські бакаї») та зарезервовані території для оголошення ще одного – «Азовський берег» [4,с.172-177]. Все це склало фундамент, на якому у 2000 році було створено регіональний ландшафтний парк «Меотида». На базі РЛП «Меотида» відповідно до Указу Президента України від 25 грудня 2009 року було створено національний природний парк з однойменною назвою. Загальна площа парку становить 20720,9531 гектара земель державної власності, а саме: 3580, 9467 гектара земель, що надаються (у тому числі із вилученням у землекористувачів) національному природному парку в постійне користування, 2762, 7298 гектара земель, що включаються до складу парку без вилучення, а також 14377, 2766 гектара прилеглих ділянок Азовського моря. Парк підпорядкований

Міністерству екології та природних ресурсів України. НПП «Меотида» розташований на території Нікольського, Мангушського, Новоазовського адміністративних районів Донецької області. На території НПП розташовано смт Сєдове, безпосередньо до меж парку розташовані села – Холодне, Обрив, Гусельщикове, Самсонове, Безіменне, Широкине, Виноградне, Мелекіне, Білосарайське, Юр'ївка, Старченкове, та смт Ялта, міста – Маріуполь та Новоазовськ [5,6].

Структурно НПП «Меотида» розподіляється на два відділення: «Лукомор'я» – площею 2709,8 га. Території, та 6321,5га акваторії моря, загалом 9031,3га, що згруповані навколо водно-болотного угіддя міжнародного значення «Затока та коса Крива»; «Білосарайське» загальною площею 9595,0 га, з яких 4373,6 га. Території та 5221,4 га. Акваторії моря. Логічним центром відділення є водно-болотне угіддя міжнародного значення «Затока та коса Білосарайська» [6] (рис. 1).

Рис. 1. Розташування ділянок регіонального та національного парків [1]

1 – «Половецький степ»; 2 – «Зсуви Юр'ївка»; 3 – «Гирло Комишуватки»; 4 – «Зсуви Ялта»; 5 – «Чапельник»; 6 – «Бакаї Білосарайської коси»; 7 – «Дзендик Білосарайської коси»; 8 – «Бурякова балка»; 9 – «Зсуви Мелекіне»; 10 – «Зсуви Робацьке»; 11 – «Узбережжя Широкине»; 12 – «Узбережжя Безіменне»; 13 – «Коса Безіменна»; 14 – «Сланчанські бакаї»; 15 – «Кривокоські бакаї»; 16 – «Крива коса»; 17 – «Кривокоський лиман»; 18 – «Харцизька балка»; 19 – «Грузський Сланчик».

Парк розташований у степовій зоні, північно-степовій підзоні, лівобережно-дніпровсько-приазовської північно-степової провінції, приазовської низовинної

області. Кожна фізико-географічна область розподіляється на фізико-географічні райони [7].

В системі геоботанічного районування територія парку знаходиться у Європейсько-Азіатській степовій області, Причорноморській (Понтичній) степовій провінції, Приазовсько-Чорноморського степової підпровінції, Ждановського округу. Рослинний покрив парку характеризується флористичною та фітоценотичною унікальністю, багатством флори, раритетними видами. Тільки за екологоценотичною класифікацією тут виділено 49 формацій солончакової, степової, болотяної, водної, піщаної та синантропною рослинності, з яких 4 занесені до Зеленої книги України, а також безліч ділянок формацій, в угрупованнях яких зростають види Червоної книги України. Загальний флористичний список складає 643 види, що відносяться до 289 родів та 69 сімейств. З них лише на приморській терасі зростає 520 видів, з яких більш ніж 40 ендемічних та субендемічних видів які характерні для південного-сходу України. У складі флори НПП 14 реліктових видів [1,с.31-35; 6].

Багатий тваринний світ парку, але за видовим різноманіттям не мають собі рівних пернаті. У суворі зими поблизу закованого у крижаний панцир моря комфортно почуваються біла полярна сова й пуночки, у теплі – на лиманах влаштовуються граційні лебеді-шипуні. В період міграції серед численної армії мігруючих птахів можна побачити степову красуню дрохву, лісового самітника чорного лелеку, посланницю далекої тундри червоно волю казарку та гірського мандрівника грифа. Гордістю парку є численні поселення гідрофільних птахів, а угруповання на стрілці Кривої коси унікальне в масштабах Європи. Тут, на кількох гектарах черепашкового пляжу, який майже з чотирьох боків омивається Азовським морем, гніздяться десятки тисяч рябодзьобого, річкового та малого крячків, сріблястого мартина то мартина каспійського [6]. Все це біологічне різноманіття є передумовою розвитку екологічного туризму на території Білосарайської коси [3,с.34-35]

Розповсюдження каспійського мартина обмежене всього кількома місцями на Євразійському континенті. Вид занесено до Червоної книги України і показово, що з початком активної охорони у «Меотиді» чисельність цих птахів різко зросла від з

маленького поселення до величезної колонії. Співробітники парку роблять усе, щоб так само склалася доля й занесених до Червоної книги України ходуличника, кулика-сороки, пісочника морського, лучного та степового (одне з останніх місць перебування в Україні) дерихвостів, чорноголової вівсянки (єдине в Україні групового гніздування), дельфіна-азовки, степового тхора, перегузні, борсука, мишівки степової і вухатого їжака (єдине в Україні місце перебування), жовточеревого полоза, а також всіх понад 250 видів птахів, зареєстрованих в межах парку (близько 100 з яких гніздяться), 49 видів ссавців, 7 видів плазунів, 5 видів земноводних, 79 видів риб, понад 1500 видів комах та багатьох інших безхребетних тварин, що мешкають у парку [6].

До початку воєнних дій на сході території Кривої та Білосарайської кіс потерпали від надмірної неконтрольованої рекреації. Неорганізовані відпочивальники порушували природну цілісність цих кіс [2,с.73].

Сьогодні до Національного природного парку «Меотида» входить двокілометрова прибережна смуга Азовського моря в адміністративних межах Донецької області на території Новоазовського та Мангушського районів, а також частина Нікольського району, загальна площа становить понад 20 тис. 720 га. Вже п'ятий рік територія національного парку розірвана фронтом. Адміністрація парку, а також одна з його найважливіших частин – Крива коса – залишилися на окупованій території в Новоазовському районі. Працівники парку в грудні 2014 року покинули окуповану територію і самовіддано налагоджують роботу з охорони природи Приазов'я на підконтрольній Україні території Мангушського і Нікольського районів, де розташовані 23 ділянки парку, затока Білосарайської коси і острів Ляпіна [5].

Влітку 2009 року на «дзензику» Кривої коси вперше в новітній історії за гніздилися кучеряві пелікани. Це єдиний науково підтверджений факт розмноження цих, занесених до Червоної книги України, птахів у нашій державі. Ще у 2017 році вперше за 150 років зафіксовано появу рожевого пелікану на території Білосарайської коси. В лютому 2017 року було знайдено 48 пар орлана білохвостого. Це унікальна подія – всього по Україні їх біля 150 одиниць. Вперше в 2015 році був зафіксований шакал на території Мангушського району. А в 2017 році в'явився лось.

Це говорить про те що заборонена охота, звірі тепер не бояться і стали розмножуватись [5,6].

Список використаних джерел

1. Бронскова О. М. Рослини червоної книги України у Національному природному парку «Меотида» / О.М. Бронскова, О.І. Бронсов // Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин: Матеріали V Міжнародної конференції (25-28 червня 2018 р., Херсон, Україна). – Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2018. – С.31-35.

2. Даценко Л.М. Проблеми рекреаційного використання кіс північного берегу Азовського моря / Л.М. Даценко, О.В. Непша // Фізіолого-біохімічні і технологічні аспекти охорони навколишнього середовища: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – С.73-74.

3. Іванова В.М. Передумови організації та проведення екологічного туризму на косах північно-західного Приазов'я / В.М. Іванова, О.В. Непша // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(25-26 квітня 2018 року). – Бердянськ: БДПУ, 2018. – С.34-35.

4. Коси Північного Приазов'я в системі природно-заповідного фонду України / О.В. Непша // Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя створення надморських заповідників: праці Всеукр. наук.-практ. конф. №1. Т. 2. – Київ, 2017. – С.172-177.

5. Національний парк «Меотида»: природа проти війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/nacionalnij-park-meotida-priroda-proti-vijni-material-multimedijnoi-platforni-inomovlennya-ukraïni-ukrinform/>

6. Національний природний парк «Меотида» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/park-meotida/>.

7. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія / Л.М. Даценко, В.В. Молодиченко, О.В. Непша та ін. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 308 с.